

végző orosz katonák hazaengedését a Monarchia addig húzta-halasztotta amíg lehetett, hiszen ezzel jelentős munkaerőt vesztek volna el. A Monarchia bukásakor ezért hivatalosan mindössze 60 000 orosz katona tért még csak haza.

Zaťková arra is felhívja a figyelmet, hogy a háború vége után sok hadifogolytábor egyik pilanatról a másikra új állam területére került, s így, mivel a Monarchia fennhatósága ott megszűnt, a táborok kaotikus állapotba jutottak, őrzés és ellátás nélkül. A hadifoglyok ilyenkor sokszor maguk szervezték meg az őrseget, hogy megelőzzék a káoszt, és az is előfordult, hogy a környékbeli lakosság látta el őket önként. A repatráció persze nem volt mentes a káosztól, hiszen sok hadifogoly nem várta meg a hivatalos transzportot, hanem elindultak maguk, akár nagyobb csoportokban is. De előfordult persze olyan is szép számmal, elsősorban persze az oroszok esetében, hogy a hivatalos transzporttal sem akartak a foglyok hazamenni az Oroszországban kialakult új, általuk feltehetően kedvezőtlennek ítélt politikai helyzet miatt.

Zaťková monográfiájának egyik legnagyobb előnye tehát, hogy beemeli ezt az ez idáig szlovákul alig kutatott témát a szlovák szakirodalomba, mindezt ráadásul kiemelkedően magas szakmai színvonalon. Kutatásai eddig feltáratlan, kiaknázatlan levéltári forrásokon alapulnak, és olyan hadifogolytáborok történetét tárja fel minden részletre kiterjedően, amelyek feldolgozásával eddig nem csak a szlovák, de a magyar vagy az osztrák szakirodalom is adós maradt. E forrásfeltárás révén számos hasznos és releváns táblázatot is készített, amelyeknek egyetlen hiánya, hogy sokszor nem számolta át százalékokra a kapott adatokat, ami általában szemléletesebb lett volna. Hiányérzetünket azonban jelentősen csökkentti, hogy a levéltári forrásokból kivont száraz adatárokat a szerző komoly empátiával, érzékeny megközelítéssel, a hétköznapi történelme iránt is érdeklődve dolgozta fel.

Demmel József

UDOVECZ GYÖRGY

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ MAGYAR KATONÁINAK ÖLTÖZETE, FELSZERELÉSE ÉS FEGYVERZETE

Segédanyag katonai hagyományőrök részére

(Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. 106 o. ISBN 9789633276150)

Kereken két évtizeddel ezelőtt történt, hogy néhai kitűnő kollégánk, Zachar József bécsi levéltári delegátusi megbízatásának lejártát ünnepeendő, díszes közönség gyűlt össze az osztrák fővárosban működő magyar nagykövetségen. (A jeles hadtörténész soha nem mulasztotta el megemlíteni, hogy pontosan ugyanannyi hónapig szolgált a császárvárosban, ahány közös ezrede – 102 – az egykori Monarchiának békeidőben volt.) Az ünneplők soraiban mindenkinek feltűnt egy fantasztikus egyenruhában pompázó délceg öregúr. Hiába próbáltuk azonban a rajta lévő holmik alapján valamely korabeli fegyvernemhez kötni, ez sehogyan sem sikerült. Nem is sikerülhetett, mert – mint bennfentes osztrák barátaink elárulták – az öregúr saját fantáziája volt a rajta lévő egyenruha valódi forrása! Azaz egyáltalán nem ragaszkodott a hitelességhez az ismeretlen hadfi, amikor a színpompás *Waffenrockot* kiötlölte...

Hogy a fenti történetben szereplő névtelen osztrák hagyományőrző vajon ismerethiány miatt hagyta-e figyelmen kívül a szabályzatok előírásait, vagy szándékosan, azt nem tudhatjuk. *Magyarországi* hagyományőrzők ellenben mostantól aligha hivatkozhatnak ismerethiányra, ha valaki kifogást találna az általuk viselt egyenruhában vagy felszerelésben. Udovecz György könyve ugyanis ettől a mentségtől bizonytalannal megfosztja őket. Igaz, az egykori Osztrák–Magyar Monarchia haderejének egyenruházatáról és felszereléséről természetesen eddig is rendelkezésre álltak alapos szakmunkák: a mostani kötet irodalomjegyzéke fel is tünteti a két legfontosabbat közülük (*Ságvári György*, illetve a *Rest – Ortner – Illming* trió munkáját). Azok azonban részint tekintélyes árukkal, részint viszonylag nehéz hozzáférhetőségükkel nem igazán alkalmasak arra, hogy a hagyományőr-

zők igényeit kielégítsék. Ráadásul az említett kötetek célközönsége is inkább az első világháború időszakának osztrák–magyar hadserege iránt érdeklődő nagyközönség, nem pedig a hagyomány-őrök. Utóbbiak ugyanis speciális igényekkel rendelkeznek: nekik nem elég csupán a viselendő tárgyak pompás fotóit megmutatni, nekik szükségük van a szóban forgó tárgyak pontos méreteire is, ha – eredeti hiányában – hiteles replikákat kívánnak készíteni. Márpedig erre nyilvánvalóan rendszeresen szükség is van. Udovecz György munkája éppen azzal válik számukra nélkülözhetlenné (hiánypótlóvá!), hogy megadja nekik az eredeti szabályzatokból kinyert eredeti méreteket is. Ezzel együtt persze a benne szereplő fotók is fontosak. És elmondható, hogy a mostani kiadvány ezen a téren is legfeljebb mennyiségi vonatkozásban (a közölt fényképek számát illetően) marad el a két vastos albumtól. Minőségileg azonban egyáltalán nem: a kitűnő fotók Dévényi Veronika és Szikits Péter hozzáértését dicsérik. Szerző és kiadó egyaránt elismerést érdemel ezért a valóban jól használható kötetért.

Pollmann Ferenc

SIMON ATTILA

MAGYAR IDŐK A FELVIDÉKEN (1938–1945)

Az első bécsi döntés és következményei

(Jaffa, Budapest, 2014. 248 o. ISBN 9786155418914)

Simon Attila rimaszombati történész, a Fórum Kisebbségkutató Intézet igazgatója az első bécsi döntés korábban kevésbé ismert aspektusaira világít rá legújabb munkájában, melyben a visszatért ősi magyar föld iránt sóvárgó érzéseket tápláló olvasó kevés alapot fog találni nemzeti érzelmeinek feltüzelésére.¹ A Magyar idők a Felvidéken című könyv deklarált célja, hogy olyan tabutémákat érintsen, melyeket – talán érzékenységből – a hazai történetírás eddig nem vagy csak érintőlegesen kezelt.

Simon Attila munkája ebben a vonatkozásában remekül illeszkedik Ablonczy Balázs 2011-es, Erdély visszatérését tárgyaló és szintűgy a Jaffa kiadó gondozásában megjelent könyvéhez. A két mű küllemében, szerkesztésében, témájában és az adott korszak feldolgozásában is sorozatot alkot, mely izgalmas lehetőségeket tartogat a délvidéki, burgenlandi és kárpátaljai területek esetében is a jövőbeli kutatás számára (ez utóbbi területet Simon Attila jelen műve nem tárgyalja).

Könyvének bevezetőjében Simon Attila amellett, hogy reflektál a korábbi szakirodalom kutatási területének egyes felületességeire, szemléletesen mutatja be, miért is kézenfekvő a Felvidék viszcacsatolásával együtt járó olyan dolgokról írni, amik első látásra talán nem illenek egy olyan történet elmeséléséhez, amely nagyon mélyen egybefonódott a nemzeti büszkeség érzésével. A szerző ugyanis nem csak a magyar feltámadás dicsőségének érzetét mutatja be, de ír önellentmondásokról, félbe maradt tervekről, meghíusult ábrándokról, pénz- és pártérdekekről, egyéni viaskodásokról és magyar és magyar közötti ellentétekről. Mindezen jelenségek meglepte persze nem kellene, hogy meglepetésként szolgáljon az olvasó számára, de a trianoni területek visszaszerzése felett érzett örömmámor – mely nem csak a korabeli közéleten, de talán az utókor történetírásán is kellőképpen érződik – mégis csak hajlamos negligálni az ilyen életszagú és hétköznapi jelenségeket. Éppen ez lehet az oka annak, hogy bizonyos esetekben triviális társadalomtörténeti epizódok is újdonságként hathatnak a könyv forgatói előtt.

¹ Korábbi, a témához kapcsolódó munkáira lásd: Az elfeledett aktivisták. Kormánypárti magyar politika az első Csehszlovák Köztársaságban. Somorja, 2013.; *Uő*: Küzdelem a városért. Pozsony és a pozsonyi magyarok 1938–1939-ben. Pozsony, 2011.; *Uő*: Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban. Somorja, 2010.; *Uő*: Telepések és telepessfalvak Dél-Szlovákiában a két világháború között. Somorja, 2008.; *Uő*: A szlovákiai magyarok történetének válogatott bibliográfiája (1990–2002). Somorja–Dunaszerdahely, 2004. A téma szakirodalmához lásd legújabbban: *Popély Gyula*: Felvidék, 1918–1928: az első évtized a csehszlovák uralom alatt. Budapest, 2014.